

BÁRDOSI NÉMETH JÁNOS:
VACSORÁCSILLAG

Ez a karcsú, kék kötet: négy évtized verseinek foglalata. Megközelítően százhusz vers őrzi a költő félszeg mosolyát a szigorúan villogó szemüveg alatt. Bárdosi Németh János a húszas évek elején indult. A fasizmus éveiben, s később is az erkölcsi-emberi tisztaságot megvalósító életeszmeny követője. A költő nem tartozik irodalmi életünk élvonalába, de nélküle irodalmunk egy egyéni színfolttal, egy rokonszenves költői arccal okvetlenül szegényebb lenne. A kötetben a versek a békés élet tűnődő szeretetét olyan tisztán sugározzák, mint a csillag, melyre a kötet címe utal. Ifjúkori költészetében „három nyárfa meg egy kisnyúl tetszeleg”, s a korai versek hetykén pattogó ütemét (*Virágszere-nád, Arokspart*) friss hangütésű imp-resszionista átszineződés követi (*Haj-nali udvar*). Mindvégig elkötelezett költő: az „örzök hűsége” irányítja lépését: örökségeként becsüli „lehet egy állatnak, vagy szónak a szirmát”; hű marad a szegénységhez, mely „a vak szoba földjén füstöl, mint a pernye”. A hűség útja magától értedőden vezet a vívódó versek vidékén át (*Nehéz föld, Szorongó múzsa, Férfikor*) a föl-jajduló tiltakozásig (*Iszonyat, Nyuga-lom, hol vagy?, Újévre, 1943.*). „Jobb a féregnek is talán. / övé egy napos délután” — panaszozza költőnk Eötvös egyik nosztalgikus versére emlékezte-tően. A tisztulást a felszabadulás esz-tendei hozzák meg végérvényesen; az erjedés és a forrongás esztendei után ez a költészet a „férfi-öszben” pároló-dik és szűrődik opálosfényű és nemesil-latú versek borává: „ez a fanyar bor: férfi öszöd, / titkát,, illatát most is ör-zöd”. A kötet legszebb verseit a *Carmina Hungarica* és a *Napszállat* című cik-lusokban találjuk. „Ősz jön, piros-bogyós ősz, / vén bittal, rözse-tűzzel” — hirdetik az *Oldott kévék* című vers sorai. A borongó férfikor költészete ez: a búcsúzás pillanata („ezerjő ízideit élet / összecseroldja a száj”) teszi meghatóvá; az ifjúság em-léke, a „kócsagtollas, gyönyörű nyár” színei festik arannyá és bíborrá ezeket az őszi leveleket (*Napszállat előtt, Arany napjai a leveleknek, Emléke marad a nyárnak, Vacsoracsillag*). A közelgő elmúlás elégikus sejtelmei vibrálnak ebben az őszben: „míg a tél, túl a lila égen, / magához ölel ész-revéltlen”. A *Susog a sás* Garcia Lor-cát idéző muzsikája, a Dunántúl jelleg-zetességeit gyöngéd ecsetvonásokkal

megörökítő tájversek (*Magyar vidék, Vízükör, Havihegyi ház*), a népkölté-zet legjobb hagyományait folytató versek kamaszos bája (*Lucázás, Med-vetánc, Mondóka, Regősének*) és a „szép és szomorú szerelem” dicséretét hirdető költemények (*Négykezes, Éne-kek éneke, Hogy velem lehess, Vacso-racsillag*) egészítik ki a kötet gazdag tematikáját. „Ami jöhet még: ráadás csupán” — mondja a költő; illő, hogy jó egészséget és további szép eredmé-nyeket kívánjunk ehhez a ráadáshoz. Érdekes jellegzetessége a kötetnek; te-temes részében az irodalomtörténet és a mai irodalom egy-egy kiválóságának arcát próbálja megrajzolni. Átsüt a kötet lapjain, szinte ujjunk hegyét per-zseli az irodalom iránti szeretet. Tal-lán a „zordon hivatal” taposómalmá-ba beleszokott ember sóvárgása ez a tanári katedra után. Még felsorolni is hosszú: egy-egy versben Horatiustól Illyésig kiknek egyénisége villan fel előttünk! Szinte új műfajt teremt a kötetnek ez a jellegzetessége: a horatiusi episztola-műfajnak újkori virág-zását láthatjuk benne. A kötet száz-husz verséből szám szerint huszonnégy, tehát a versek ötöd része ilyen ihletésű költemény. *Jelenkor—Magvető Könyv-kiadó 1966.*

SIK MIHALY

Q. G. LYN—A. F. BIAN:
ÜZEN A NYOLCADIK BOLYGÓ

Sikeres közös művel jelentkezett a nevel csillagás, Kulín György és az ismert író, Fábrián Zoltán. Az unokák koráról írtak fantasztikus regényt, arról a korszakról, amely az atomkor emberének vágyaiban, álmaiban él. Belefeledkezünk könyvükbe, teljes figyelmünket leköti a „sziliciumlények” fantasztikus története, és csodálattal adózunk azoknak az erő-feszítéseknek, amelyek — bár külső se-gítséggel — elhárítják a föld létét fen-yegető veszélyt.

Szinte a mű egészét áthatja a szigo-rú, tudományos logika, ezért mondatai egymásból folynak, s főleg ez teszi stí-lusát élvezetessé, gördülékennyé. Ez a szigorú logika viszont némileg fékezően hatott az íróra. A cselekmény menetét nem sikerült mindig a művészi logika szabályai szerint újrendeznie. Ugyan-ezzel a tudományossággal rajzolják meg a most csak távolról ismert bolygók tá-jait is.

Sajnos az alakok rajzát sem dicsérhet-jük maradéktalanul. Fábrián néhány vo-nallal élővé jelenített hősei innen job-bára hiányoznak, s talán csak Viktor, a kibernetikus minősíthető kitűnő figura-

ként. Az író is őt kezeli a legnagyobb rokonszenvvel: a szakállas „prédikátor” a forrása minden igazán emberi helyzetnek. Elmosódottab alak Zenó kapitány és a többi szereplő, s a század közepéről itt felejtett figura, pl. Hyle professor, akit közel hoz hozzánk a közvetlenebb gondolkodásmód, de eltávolítanak a szájába adott jóslatszerű kicsegek.

A tudományos sikereket lehetővé tevő társadalmi környezet rajza a legemberibb. A ma emberének vágyai itt szólnak meg a legmélyebben: „A mi ifjúságunk törekvése még az volt, hogy a föld megosztott népei egymásra találjanak, s egységes, közös társadalmat alakítsanak ki” — mondja Hyle professor.

A könyv szerkezetét is a tudomány határozta meg „szilícium-lények” fellépésével, akiknek tettei jelentik az összekötő kapcsot a regény négy része között. Mindezen tényezők hatására a regény a szépirodalom és a tudományos ismeretterjesztés határára toódik — és a súly leginkább az utóbbira helyeződik. Funkcióját viszont igényesen, színvonalasan tölti be abban a műfajban, amelyben magyar elődje szinte teljesen hiányzik.

Szólunk kell a regény illusztrációiról is: ezek híven követik a szöveget, és sokat segítenek a megértésben. Viszont alakjai egyformák, nehéz, sőt néha lehetetlen két különböző arcot felfedezni. (*Magvető Könyvkiadó 1966.*)

HALASI GÁBOR .

A SZEGEDI MÓRA FERENC MÚZEUM ÉVKÖNYVE 1964—65.

A szegedi múzeum 1956-tól kezdve megjelenő évkönyvsorozata, amely 1963 óta az egész Csongrád megyei múzeumi szervezet publikációs fóruma is, ezúttal két kötettel gyarapodott. A terjedelmesebb első a korábbiak egyenes folytatása, a második pedig a Alföld régészeti kutatásának újabb eredményeiről 1964 őszén tartott szegedi ülésszak anyagát foglalja magában, s külön kiadványnak is tekinthető.

A most megjelent évkönyvben a szerkesztő Bálint Alajos ugyanazt a tematikai „profil” követte, amit a megelőző öt kötetben kialakított, s amelynek legérőteljesebb ága a régészet. Az évtizedekkel előzötti szegedi Dolgozatok iskolát jelentő, értékes hagyományát akarja folytatni ezzel, ki akarván fejezni azt a rangot, amelyet Szeged ebben a tudományban be tud és be akart tölteni az országban. Az évkönyvekben 1965 óta napvilágot látott közel 40 archeológiai publikáció számban és súlyban egyaránt

messze megelőzi a történeti (várostörténeti, helytörténeti), néprajzi, művészettörténeti és természettudományos tárgyú tanulmányokat, amelyek együttesen is csak 60 körül járnak. A debreceni, pécsi, győri, miskolci, nyíregyházi múzeumok évkönyveit többnyire más arányokat mutatnak, s közelebb állnak ahhoz, hogy minden fontos kutatási területről minden kötetben közöljenek valamit. Ennek érdekében gyakran szerepeltetnek külső szerzőket is a múzeumi munkatársakon kívül. Kétségtelen, hogy ez gyakran igen nehéz feladatot jelenthet, ha a szerkesztő a színvonal rangjából nem akar engedni, de Szegeden is csak ez vezethet az évkönyv tematikájának szélesebbé tételéhez.

Az 1964—65-ös első rész a korábbi kötetekhez képest a néprajzi publikációk szaporodását mutatja, a várostörténet, a helytörténet azonban még mindig gyengén van képviselve. Ez utóbbi, sajnos, az ilyen természetű búvárkodások eléggé súlyos pangásáról tanúskodik, s nem a múzeumok hibája csupán, hanem számos más intézményé is. Irodalomtörténeti tanulmányok nincsenek. Művelődéstörténeti dolgozatok pedig csak közvetve (a néprajzi tárgyú írásokban) kaptak helyet ezúttal, bár Szegeden kívül Vásárhely, Makó, Szentés, Csongrád és a községek jó része nagyon sok fontos témát kínál e területeken is. A természettudományos tárgyú publikációk számának növelése ugyancsak kívánatos, a Tisza világa mellett más problémák felölelésével.

Az évkönyvek eddigi értékeit, eredményeit ismerve nem jelent túlzott igényt, ha a régészet teljesítményei mellé a többi tudományterület felzárkózáshoz is reményeket fűzünk. A nagyobb publikációs lehetőség mindenképpen fellendüléshez, a kutatási kedv megélénküléséhez vezet. (*Szeged 1966.*)

SZABÓ FERENC .

VÉRTES JÓZSEF: AZ IGAZLATÓK

A fűlszöveg és a mottó szerint a fel szabadulás előtti társadalmi „mélyvizek” hullámszását, a legnehezebb nyomorúság évtizedeit akarja felidézni a szerző. A túlnyomórészt Szegeden és környékén játszódó regény olyan hatalmas élményanyagból született, amelyet lehetetlen egy kis kötet keretei közé szorítani. Vértés József mégis megpróbálkozik vele, hogy a főhős Hosszi Benjamin — aki „egyszerre szülőtte a fantáziának és a valóságnak” — változatos életfolyásához kapcsolódva a századfordulótól a fel szabadulásig eltelt négy évtizedről plasztikus körképet adjon, a küzdemek,